

ság körében való felkarolása, tanulmányaik segítségével a kötetek bevételéből származó támogatás révén, melyet a XIX. század végi azonos célú Szulik Alapítvány újjáélesztése kíván megvalósítani.

Gleszer Norbert – Klamár Sára

LAKI-LUKÁCS LÁSZLÓ:

Edelény templomai

A magyar történelem viharos évszázadai miatt csak az időtállóbb épületek maradtak fenn: leginkább a templomok. A hazai református templomok monografikus feldolgozásában Kovács István (1942) és Várady Zoltán (1989) jeleskedtek.

Laki-Lukács László „szűkebb” hazája, Edelény és társközségei (Finke, Borsod) templomainak építés- és gyülekezettörténetét dolgozta fel nagy empátiás készséggel és szeretettel. Kutatásait kiterjesztette a római katolikus, a református, az evangélikus, a görög katolikus és az izraelita egyházakra is. Az utolsó százötven évben a római katolikusok számbeli növekedése: 2699-ről 5680-ra. A reformátusok „gyarapodása” még szembetűnőbb, hiszen számuk megnégyszereződött. Az evangélikusok és az izraeliták számának csökkenése szomorú.

A megyének nevet adó, *Borsod földvárán* végzett régészeti feltárások bizonyították, hogy itt már a XI. században fősperesi templom állott. A jelenlegi istenháza 1791-ben épült. Mennyezetét 100 színes virágú kazetta díszíti, mely a naprágyi festőasztalosok munkáját dicséri. Ónedényei a XVIII. század elejéről, skófiummal hímzett úrasztali terítői 1714 és 1725-ből valók.

Edelény Boldva-parti temploma a XIV. század elején épült, felújításában, reneszánsz díszjeinek „láthatóvá-tételében” a híres építész, Schulek János fáradozott. Úrasztali edényei a XVII. század elején készültek, rimaszombati ötvösök munkája.

Finke temploma csak 1859-re készült el, mert a helybeli nemesek nehezen tudtak együttműködni az előkészületekben.

Az *edelényi római katolikusok* a híres barokk kastély kápolnáját látogatták, mai templomukat – neogótikus stílusú főoltárát a híres műegyetemi tanár, Czizler Győző tervezte – 1905-ben szentelték fel. A görög katolikusok 1983-ban felszentelt impozáns templomát Török Ferenc Kossuth-díjas építész tervezte.

A könyv múltidéző szövegét szerencsésen egészítik ki *Kulcsár Géza* és *Lukács Boldizsár* művészi fotói. Szép a tipográfiája, harmonikus a szöveg és a képek elrendezése, mely jól mutatja a szerző népi iparművész voltát.

Végül örömmel állapíthatjuk meg: igényes mű született, mely fogja nemcsak a szemet, de a szívünket is. Így hát elolvasásra, tanulmányozásra nemcsak a história szerelmeseinek, de minden érdeklődőnek jó szívvel és szeretettel ajánlhatjuk.

(Edelény, 2005.)

Dr. Varga Gábor

GOLDSCHMIED ISTVÁN –
SZARKA LAJOS:

A keszthelyi zsidóság története 1699–2005.

Kívül-belül igényes, szép kötetet forgathat az olvasó aki kezébe veszi a keszthelyi zsidóság múltjáról és jelenéről szóló könyvet. Több szempontból hasznos olvasmány: gazdagítja a honismereti irodalmat, a városok történetét megismerni akarók értékes segítséget kapnak a Keszthely újkori fejlődésében oly nagy szerepet játszó helyi lakossági csoport sorsának megismeréséhez, ugyanakkor a magyar zsidóság történetéhez is adalékokat nyújt. Mind a helytörténeti, mind a judaisztikai könyvtérmezőben elölkelő helyre sorolható alapos munka, amelynek magyarázata a szerzők személyében is rejlik.

Goldschmied István keszthelyi hitközség elnöke nemcsak városában, hanem országosan ismert közéleti személy, aki felkészültsége okán az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem szakvizsgáján is elnökölt; dr. *Szarka Lajos* a hévízi múzeum igazgatója, tudományos kutató több helytörténeti könyv szerzője, hadtörténeti munkák és monográfiák sorának alkotója. Kettejük együttműködéséből szép és értékes könyv született!

Keszthely zsidósága már régen megérdemelte volna történetének megörökítését. Raj Tamás előszavában utal arra, hogy a tudós Büchler Sándor, a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem magántanára valószínűleg hozzákezdett ennek megírásához, de őt közösségével elhurcolták Auschwitzba, könyvei, iratai, a hitközségi levéltárral együtt elvesztek. Az utóbbinak néhány darabjait az 1950-es évek nagy papírhulladék gyűjtési akciójából sikerült megmenteni, de a forráshiány nagyon megnehezítette dr. Sági Károly és Cséby Géza kutatómunkáját, akik Goldschmied Istvánnal együtt 1998-ban megírták a keszthelyi zsidóság történetét. Azóta újabb hiteles adatok kerültek elő a levéltárakból, így születethet meg a jelenlegi kiadás, amely terjedelmesebb, több illusztrációval ellátott és szól az utóbbi évek eredményeiről, pl. a 2003-ban felavatott bibliai kertről, amely Közép-Európa egyetlen hitközségi tulajdonban lévő létesítménye.

Megtudjuk belőle, hogy már 1735-ben magyar (Szarvas, Farkas) családnevű zsidók éltek itt a Festicsek oltalmában és az 1848-as összeírásban szerepel egy Hoffman nevű telkes jobbágy is. Godmark kántorék Károly fia ekkor már megkezdte világraszóló zenei pályafutását. Szorgalmuk, ügyességük – főleg a szolid kereskedelem – egyre jobb helyzetbe jutatta őket, bált rendeztek István főhercegnek, magyarosodtak – ez nemcsak a nyelv átvételét jelentette, hanem osztoztak a nemzet jó- és rossz sorsában, sokan harcoltak a szabadságharcban és az első világháborúban. Ők adták a kormányozható léghajó feltalálóját, Schwarz Dávidot, aki megelőzte találmányával Zeppelint. Keszthely testvértelepülése Hévíz fűrdőhelyé fejlesztésében is nagy szerepe volt a zsi-